

uvodnik Foreword

Benedikt XVI u Hrvatskoj

*Ivan Šaško**

Nakon triju pohoda blaženoga pape Ivana Pavla II Hrvatskoj (1994, 1998. i 2003), ovaj prvi pohod pape Benedikta XVI događa se dvadesetak godina nakon važnih društvenih promjena, koje se odnose ponajprije na urušavanje totalitarnosti i nove zahtjeve. Iz tih je vremena nesloboda rođeno blago mnoštva predivnih svjedočanstava vjere i podnesenih žrtava, kako svećenika, redovnika i redovnica, tako i vjernika laika. Svi su oni sažeti u uzornome liku pastira bl. Alojzija Stepinca.

Dok se s oduševljenjem prionulo građenju novoga ozračja demokracije i političke slobode, nad Hrvatsku se prije dvadeset godina nadvila nova prijetnja u strahotama ratnih napada i razaranja obiteljskih i crkvenih domova, ostavljajući za sobom tragove smrti i tuge. No prokušanosť prošlosti, prožeta evanđeljem, očitovala se ponovno u iznimnim darovima obrane života, solidarnosti s potrebitima, molitvenom i ljudskom zajedništvu, oslonjenom na Božju vjernost. U tim se danima ponovno osjetila ona snažna povezanost hrvatskoga naroda i nasljednika sv. Petra, koja živi više od trinaest stoljeća.

Nakon što je Hrvatska, uz mnoštvo žrtava, obranila svoju slobodu, vremena koja su uslijedila bila su obilježena suočavanjem Crkve sa svime što je, s jedne strane, karakteristično za postkomunističke zemlje, a s druge za sadašnju europsku kulturu. Među važnim temama svakako se može istaknuti pitanje povijesne memorije i istine o događanjima tijekom 20. stoljeća, sa svim posljedicama totalitarnih režima; pitanje poslanja i mjesta Crkve u sadašnjim tendencijama relativiziranja vrijednosti i pokušaja odvajanja čovjekova života od Boga; pre naglašavanje individualizma i zanemarivanje kršćanskoga kulturološkog identiteta; razne krize koje imaju svoj dublji korijen u pokušaju zatvaranja čovjeka u ovozemaljsku zbilju; stvaranje ozračja malodušnosti u kojemu se zamagljuje istinska nada i ljepota zajedništva.

Dolazak drugoga pape u drukčije vrijeme nužno za sobom povlači i drukčije naglaske. Ako bismo smjeli općenito reći da je Ivan Pavao II proročki odgovarao na izazove društvenih nejasnoća proizišlih iz prošlosti (s posljedicama koje su postale aktualni problemi novoga vremena), nudeći odgovor Evanđelja i Crkve jasnoćom potvrde vrijednosti koje pomiruju i otvaraju prostore za susret, tada bismo

* Mons. prof. dr. sc. Ivan Šaško, pomoćni biskup zagrebački, rektor Hrvatskoga katoličkog sveučilišta, Zagreb. Adresa: Kaptol 31, p. p. 553, 10001 Zagreb, Hrvatska.
E-pošta: ivan.sasko@zg.t-com.hr

za Benedikta XVI mogli ustvrditi da je njegova pozornost usmjerena prema pozivu Crkve koja zastaje pred Bogom promatrajući sebe u odnosu na svijet, koja propituje sebe u sadašnjosti, nudeći iste trajne vrijednosti kao izazov vremenu u kojemu je teško odrediti uporišta. Ta razmrvljenost i traženja koja su ostala živjeti u vremenu *postsekularizma* otkrivaju specifičnost crkvenoga iskustva, u kojemu otkrivamo život novih naraštaja koji sve više žive kršćanstvo iz uvjerenja, a manje iz običaja.

Pokušavajući iščitati obilježja šestogodišnjega pontifikata Benedikta XVI, pošao sam od najvažnijih dokumenata koji sadrže duhovnu usmjerenost Crkve i odražavaju nosive točke sadašnjosti. Pritom mislim na tri enciklike i dvije apostolske pobudnice, pri čemu su znakoviti i datumi njihova objavljivanja. Tri enciklike, objavljene u razmaku od dvije godine, mogu se promatrati kao tri važna izriječka o teološkim krjepostima.

Naime Papa je na Božić 2005. objavio encikliku *Deus caritas est*, stavljajući pred nas, Crkvu i druge ljude Onoga u kojega vjerujemo, a koji je ljubav. Već u Uvodu kaže što je središte kršćanske vjere — »kršćanska slika o Bogu i slika o čovjeku i njegovu putu koji iz toga proizlazi«. Povjerovali smo Božjoj ljubavi.

Na Blagdan sv. Andrije apostola, 30. studenoga 2007, pred vrijeme došašća, objavio je drugu encikliku, *Spe salvi*, koja obrađuje tematiku ufanja, nade. Gotovo se nadovezuje na prethodnu, ističući usku poveznicu vjere i nade, pouzdane nade, sigurnosti koja ide onkraj ljudskih predviđanja, očekivanja i razočaranja, jer je utemeljena u Bogu. Pri kraju enciklike bavi se prostorima odjelotvorivanja nade.

Treća enciklika, *Caritas in veritate*, odgovara na zadnje dijelove prvih dviju. Objavljena na svetkovinu sv. Petra i Pavla apostola, 2009. godine. Najopsežnija je i postaje zaokruženim govorom koji od Boga koji je ljubav, koji je istina u ljubavi, u prostoru karitativnosti postaje ljubav u istini. Bog ljubavlju progovara po nama, svojoj Crkvi. Primljena i darovana, ljubav je sebedarje — *havis, milost*.

Zanimljiv je taj Papin triptih koji je vrijedno razmatrati u cjelini. No jednako je vrijedno uočiti dvije apostolske pobudnice koje vidim kao nužnu poveznicu. Ne smatram slučajem da su sazvane sinode, premda prva prije njegova pontifikata, bile usmjerene najprije prema euharistiji, iz čega je nastala pobudnica *Sacramentum caritatis* (Katedra sv. Petra, 22. veljače 2007), da bi prošle godine bila objavljena druga, *Verbum Domini* (Sv. Jeronim, 30. rujna 2010), o Božjoj riječi.

Vjera, ufanje, ljubav, euharistija, Božja riječ i — sada pripremana sinoda o novoj evangelizaciji. To je iznimno kompaktan splet koji otkriva naglaske ne samo šestogodišnje papinske službe nego i života Crkve. U tome se spletu nalazi i Svećenička godina, s istim polazištem susreta s Bogom koji prosvjetljuje i uzdiže zemaljsku povezanost u zajedništvu i solidarnosti s bližnjima. Evangelizacija polazi iznutra, iz jezgre otajstva prema izražajima kulture.

Čini mi se da se na tome tragu može napraviti stanoviti »katalog« važnih tema dosadašnjega pontifikata Benedikta XVI, koristeći već postojeće kratke pokušaje njegove sinteze.

Između mnoštva prepoznatih naglasaka, spomenuo bih pozornost koju ovaj papa na specifičan način pridaje mjestu Boga u životu čovjeka, unutar suvremene paradigme koja čovjeka promatra u svjetlu raznih redukcionističkih pristupa. Kao

da je glavni naglasak na skidanju privida, otklanjanju zavodljive prevare za čovjeka, ponovnom otvaranju njegovih putova do Boga, odnosno na *facere visibilem praesentiam Dei* — učiniti vidljivom Božju prisutnost. Benedikt XVI na jasan način predstavlja i naviješta objavu Isusa Krista, ali s čvrstim utemeljenjem na širokoj podlozi filozofije, kulture, umjetnosti i s velikim osloncem na predaju Crkve, povezujući stoljeća istinom kršćanske vjere.

Pri naglašavanju molitve odnosno liturgije vidljivo je da mu je posebno stalo do kristocentričnosti. Tako valja razumjeti i njegova polazišta vezana za odredbe kojima oblikuje liturgijska slavlja, stavljajući u središte utjelovljenoga, raspetoga i uskrsnuloga Krista.

Zbog kristocentričnosti upozorava na opasnost odvajanja tzv. »Isusa povijesti« od »Krista vjere«, što može biti učinak primjenjivanja i apsolutiziranja jedne ili više metoda koje nisu u stanju obuhvatiti cjelovitost događaja Krista. On se zauzima za »proširenje racionalnosti«, razumskoga pristupa koji treba biti otvoren pred Božjom prisutnošću u povijesti.

Za Benedikta XVI otvorenost prema Bogu, razumom i vjerom, zahtijeva suočavanje s važnošću Boga u osobnome i društvenome životu. Njegovi govori koji dijalogiziraju sa suvremenom istinski su biseri, razvijena unutarnja kritika znanstveno-tehnološke racionalnosti, koja se danas nameće kao kulturološka predvodnica. Njegova kritika nije kritika razuma kao takvoga. Upravo suprotno, jer Papa razum smatra iznimnim blagom koje nam omogućuje upoznati stvoreni svijet i njegove zakonitosti, vodi nas do veće životnosti. Kritika je usmjerena prema apsolutiziranju razuma, ideji da je razumska spoznaja jedina valjana spoznaja zbilje. Takav stav ne dolazi od znanosti kao takve, nego od jedne interpretacije znanosti koja je prilično stara, poznata i površna. Znamo da znanost ima svoju vrijednost u ispravnoj primjeni metode. Ako se jedna metoda želi protegnuti na sveopću spoznaju, nužno se ulazi u zabludu.

No s druge strane, čini se da je najveća poteškoća (neki će reći drama) naše zapadne civilizacije u tome što nas oslonjenost na jedan metodološki pristup sprječava da se (razumski) pitamo o smislu života, o svrsi našega postojanja, o usmjerenosti i značenjima najdubljih životnih pokretača — kao što je ljubav, te da odgovore na ta pitanja povjerimo samo svojim osjećajima, proizvoljnosti izbora, odvajajući ih od razuma. Zbog toga se može reći da je Benedikt XVI danas jedan od najgorljivijih branitelja važnosti ljudskoga razuma. Idući korak dalje, pokazuje da razmišljanje o ustroju znanstvene spoznaje otvara put prema Bogu.

Papa Benedikt progovara protiv bilo kojega neprimjerenog svodenja zbilje na jednostranost, osobito kada je riječ o čovjeku koji nije puki proizvod prirode, snažno naglašavajući ljudsko dostojanstvo, njegov razum i slobodu. Svaki *redukcionizam* ima odražaj u kulturi. Iz individualizma se širi prostor prema društvenoj matrici etičnosti i pravnomu ustrojstvu svega javnog života. Zbog toga Papa govori o potrebi novoga humanizma, kršćanskoga humanizma koji se suprotstavlja diktaturi relativizma. Naši osobni izbori ne mogu biti kriteriji objektivne normativnosti.

Osim što brani istinsku vrijednost razuma i slobode, Papa je istinski branitelj kulture Zapada, koja je doživjela radikalni rez, pri čemu je sekularizirani Zapad očitovao odmak od povijesti čovječanstva, gotovo nesposoban na sadašnjim po-

stavkama dati etičke smjernice, ne samo na kršćanstvu nego i na nekoj drugoj religijskoj podlozi, a što je najgore ni na ljudskoj naravi. Kršćanska sloboda je sloboda koja računa s drugim, koja se ostvaruje samo u odgovornosti.

Znamo da se Papin pohod ne ograničuje samo na okvire Crkve, a još manje samo na okvire Crkve koja živi u jednoj biskupiji ili narodu. Ti su pohodi višeslojni, u međugri mjesnoga i globalnoga, pojedinačnoga i općega, kršćanskoga i međureligijskoga, prošloga i budućega, političkoga i apolitičkoga...

Papini pohodi redovito su sažetak, posvješćivanje nosivih elemenata života Crkve, ali i traženje prostora novih početaka ili naglasaka koji nisu dovoljno vidljivi u redovitosti pastoralne. Papin pohod ima, osim pastoralne vrijednosti i duhovnih plodova, uvijek i doktrinarnu dimenziju i ekleziološke posljedice.

Nadalje, papini su pohodi kontekstualizirani, koliko god se činilo da u sebi nose dimenziju statičnosti i stanovite metapovijesnosti. Papa nužno ulazi u tkivo dotičnoga društva, u njegovu kulturološku, gospodarsku i političku zbilju, s time da je doseg njegovih riječi i gesta puno širi; slobodno smijemo reći sveobuhvatan u odnosu na svijet. Služba Petrova nasljednika, potpomognuta suvremenim tehničkim sredstvima, i njegovu poruku, i život Crkve u koju dolazi stavlja pred oči svih vjernika naše Crkve, ali i svih onih koji dolaze u dodir sa slikama i događanjima.